

УДК 159.922:316.776-043.2:316.776.34
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2022-2-13>

ІНФОДЕМІЯ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВЕКТОРИ ЗНИЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ

Кочубейник Ольга Миколаївна,

доктор психологічних наук,
провідний науковий співробітник,

*Інститут соціальної та політичної психології
Національної академії педагогічних наук України*

kochubeynyk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6460-8494>

Мета. Актуальність заявленої у статті проблеми зумовлена тим, що процес інфодемії тотально впливає на всі сфери життєдіяльності людини. Одним з найважливіших факторів у процесі навмисного чи, навпаки, ненавмисного створення та поширення інфодемічних нарративів є ЗМІ (та соціальні медіа включно). Дослідження має на меті з'ясувати, яким чином ЗМІ впливають на інформаційну адаптацію особистості під час поширення коронавірусної інфекції, та окреслити інструменти захисту та протидії інформаційному надлишку. Наукова новизна дослідження полягає в оцінюванні особливостей сприйняття медіа людьми різного віку та зайнятих у різних сферах професійної діяльності.

Методи. Дослідження, організоване як квазіексперимент із незв'язаними вибірками, було проведене у два етапи, перший з яких – березень 2020 р., а другий – квітень 2021 р. Змінні вимірювалися за допомогою розширеної шкали Лайкерта шляхом оцінювання різних аспектів медіапотуку. Вибіркові сукупності було сформовано за допомогою онлайн-опитування («вибірка, керована респондентами») з дотриманням процедур, що підвищують репрезентативність. Фокус інтерпретації результатів зосереджено на соціально детермінованих векторах змін оцінки медіапотуку.

Результати. Виокремлено два вектори, які пояснюють зміни в оцінюванні медіапотуку в умовах інфодемії. Перший із них опосередковується віковими особливостями, тоді як другий – сферою професійної діяльності. Перший вектор – десенсибілізація – діє у напрямі втрати новизни та атрактивності інформації, пов'язаної із пандемією. Другий вектор – прагматизм – визначається корисністю інформації для організації професійної активності.

Висновки. В умовах пандемії ЗМІ відіграли вирішальну роль у ситуації, оскільки ізольовані люди підтримували контакти, надаючи інформацію як про запобіжні заходи, статистику захворювань, заходи безпеки, так і небезпечну для здоров'я дезінформацію, чутки та фейкові новини. Це вимагає забезпечити контроль за підвищенням відповідальності медіа перед своїми цільовими аудиторіями за публікацію фейк-ньюс та здійснювати глибший фактчекінг усієї інформації, яка може негативно вплинути на суспільство.

Ключові слова: трансформація повсякденного життя, пандемія, вік, професійна діяльність, дотримання методів пом'якшення пандемії.

INFODEMIC: SOCIO-PSYCHOLOGICAL VECTORS OF REDUCING INFORMATION OVERLOAD

Kochubeynyk Olga Mykolaivna,

Doctor of Psychological Sciences,

Leading Researcher Institute for Social and Political Psychology

National Academy of Educational Sciences of Ukraine

kochubeynyk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6460-8494>

Purpose. The relevance of the problem stated in the article drives from the fact that infodemic totally influences all areas of human activity. Media (including social media) are considered to be one of the most important factors in the process of creating and distributing infodemic narratives – both in an intentional or a non-intentional way. This study aims to investigate how media influences an informative adaptation of a personality during spread of coronavirus infection, to develop recommendations for protection and counteraction against information superfluity. The scientific novelty of the study consists in assessment of the peculiarities of media perception by people of different ages and employed in different areas of professional activity.

Methods. The study, organized as a quasi-experiment with *unbounded* samples, was undertaken in two steps, the first of which was in March 2020, and the second – in April 2021. Variables were measured with an extended Likert scale to assess different aspects of media flow. Sample populations were formed

by using an online survey (namely, “respondent-driven sampling”) in compliance with procedures ensuring representativeness. The focus of the results interpretation was on socially determined vectors of changes in assessment of media flow.

Results. Two vectors have been singled out to explain changes in assessment of media flow *under infodemic circumstances*. The first of them is mediated by age characteristics, while the second is mediated by a field of professional activity. The first vector – desensitization – acts in the direction of loss of novelty and attractiveness of information related to the pandemic. The second vector – pragmatism – is determined by the usefulness of information for the organization of professional activity.

Conclusions. Media played a crucial role in making people connected in spite of isolation, providing information regarding both the precautions, disease statistics, safety measures as well as health-threatening misinformation, rumors and fake news. It is necessary to advocate an increasing responsibility of media towards their target audiences for publishing fake news; deeper fact-checking of information that could be a threat to society.

Key words: *transformation of everyday life, pandemic, age, professional activity, adherence to pandemic mitigation methods.*

Вступ. Сучасне суспільство страждає від надлишку інформації, і, осмислюючи цей стан, М. Епштейн сформулював головну проблему людства постіндустріальної доби, а саме: співвідношення сумарної інформації, накопиченої на сьогодні (та постійне зростання її обсягів), й здатності людини цю інформацію сприйняти. Іншими словами, це – диспропорція між людством як сукупним виробником інформації та окремою людиною як її споживачем. В умовах пандемії ковід-19 проблема, пов'язана з обсягами та якістю інформації, отримала новий масштаб. Генеральний директор ВООЗ Т. Гебрейесус заявив, що нині доводиться не просто боротися з епідемією, але також боротися з інфодемією. Адже надмірні обсяги нової (об'єктивно нової) інформації спричинили в умовах пандемії кілька специфічних ефектів. По-перше, на тривалий час вони витіснили з актуального поля уваги новини про політичні, соціальні та економічні події. По-друге, надлишок тривожної інформації та велика кількість фейків призвели до масового емоційного виснаження людей, масштабного виникнення тривожних станів та недовіри. По-третє, виникли численні конспірологічні теорії походження вірусу, що згенерувало низку самостійних вивчень цього феномену, особливо факторів, що провокують появу конспірологічних уявлень та чинять вплив на повсякденну поведінку людей та (дез) організацію способу життя (Önnerfors, 2020). Завдяки цим дослідженням з'ясовано, що прийняття людиною конспірологічних переконань опосередковане різними соціально-демографічними та психологічними факторами, серед яких – стать, вік, рівень освіти, матеріальне становище, актуальний психологічний стан людини, її стабільні індивідуально-психологічні характеристики (риси особистості, світоглядні переконання, стиль мислення, особливості когнітивної сфери), особливості соціальної ідентичності. Крім того, конспірологічні переконання щодо COVID-19 впливають на різні поведінкові реакції, пов'язані з пандемією: виконання правил гігієни та норм соціального дистанціювання,

купівельна поведінка, дотримання псевдонаукових практик профілактики та лікування коронавірусної інфекції (Mian, Khan, 2020; Agle, Xiao, 2021). По-четверте, згодом у цей інфодемічний простір влилися потоки, що конструюють позитивне/негативне ставлення до вакцинації, аргументи щодо її необхідності, шкідливості, надійності тощо.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми.

Зрозуміло, що інфодемія є результатом одночасної дії на особистість різних чинників. Одним з найважливіших факторів у процесі навмисного чи, навпаки, ненавмисного створення та поширення інфодемічних наративів є ЗМІ (та соціальні медіа включно). І окремі аспекти цього поширення потрапляли у поле зору науковців. На наш погляд, можна виокремити два найвпливовіші дослідницькі питання у цій сфері: 1) позитивні та негативні наслідки інфодемії; 2) причини, механізми та закономірності поширення конспірологічних та фейкових нарацій. В аналітичному ревію було показано, що використання соціальних мереж суттєво пов'язане з психологічним благополуччям. А саме перегляд стресового контенту (наприклад, серйозність спалаху, статистика інфікованих людей, дезінформація або чутки про спалах) значуще корелює з негативними психологічними наслідками (зростання тривоги, депресія), тоді як обнадійливий контент (оптимістичні висновки експертів, інформація про успішне лікування, а також різноманітні розважальні повідомлення) асоціюються з позитивнішими психологічними станами (Anjum, 2020). Визначено, що наявний прямий зв'язок із кількістю традиційних медіаджерел, які переглядає особа, кількістю годин у соціальних мережах та важкістю її психологічних розладів в умовах зростання захворювання на ковід-19 у США (Kira et al., 2020). Аналізуючи феномен фейкових новин у сфері охорони здоров'я, було переконливо доведено, що інфодемія є культурно універсальним феноменом та скрізь провокує недовіру до урядів, наукових досліджень та медичних рекомендацій, що у майбутньому

може чинити загрозу життю та фізичному й ментальному здоров'ю (Rocha et al., 2021; Rovetta, Castaldo, 2022).

Відповідно, інформація постала крихким інструментом орієнтації у світі, що докорінно змінився, а надмірне «споживання» інформації призводило до психологічного виснаження людей. На початковому етапі поведінковими реакціями на стресову ситуацію виразилося зростання занепокоєння, неуважність, уповільнення реагувань. Далі стали помітними зниження здатності ефективно вирішувати проблеми, повноцінно працювати, критично сприймати інформацію (яка, приміром, наражає людину на ризик кібершахрайства), почали виникати захисні форми поведінки (уникнення, заперечення), панічні покупки, зловживання психоактивними речовинами, ігроманія, суїцидальні думки та спроби тощо (Вплив пандемії коронавірусу, 2020). Причому небезпека полягає у тому, що ці реакції простежувалися не лише у період пандемії, вони можуть (за прогнозами) перетворитися на «довготривалий» тягар, розтягнутий на роки і навіть на все життя людини (Психологічне і соціальне благополуччя особистості, 2021). До очікуваних наслідків карантину (і пов'язаних з ним соціальних та фізичних заходів дистанціювання) належить також і посилення соціальної ізоляваності, зростання почуття самотності, різноманітні психосоціальні ризики (такі як соціальна роз'єднаність, кіберзалякування та кібершахрайство, фінансовий стрес, безробіття, бездомність та розрив відносин) (Досвід переживання пандемії COVID-19, 2020).

Незважаючи на те, що світова спільнота намагалася активно протистояти системній травматизації, пов'язаній з пандемією та низкою обмежувальних заходів, висловлюються численні припущення, що травматичні розлади соціального та психічного здоров'я населення мірою пролонгації посиляться, а соціальні зміни матимуть глибші наслідки. Іншими словами, передбачається, що психологічний «відбиток» пандемії очікується глибшим, ніж медичний «відбиток», оскільки психологічні ефекти є більш вираженими, поширеними та тривалими, ніж суто соматичні наслідки хвороби. А це означає, що одним із активних запитів на психологічну інтервенцію буде допомога особистості або суспільству на вироблення протидії інформаційному перевантаженню.

З огляду на останнє, дослідження має на меті з'ясувати, яким чином ЗМІ впливають на інформаційну адаптацію особистості під час поширення коронавірусної інфекції, та окреслити інструменти захисту та протидії інформаційному надлишку.

2. Методологія і методи. Основним завданням дослідження було виявлення тих змін, що відбулися в образі пандемії як ситуації тотальної небезпеки. За нашими очіку-

ваннями, інформаційне перенавантаження протягом року повинне було знижуватися, оскільки втрата «ефекту новизни» та хабітуалізація загрози є очікуваними наслідками тривалого щоденного стресу. Однак залишалося відкритим питання про те, у якому саме напрямі відбувалися зміни.

Процедура отримання емпіричних даних характеризувалася кількома особливостями.

По-перше, «образ повідомлень ЗМК» оцінювався двічі на піках першої та третьої пандемійних хвиль, а саме: березень 2020 р. та квітень 2021 р., що створювало порівняння образів, дещо різних за своєю генезою. Перший із них був продукований навіюваністю та панікою, не в останню чергу спровокований страхом перед невідомістю. Другий образ уже містив досвід зіткнення з хворобою (особисто, розповіді «близького кола», інформація зі ЗМК про перебіг, лікування, одужання, наслідки). На наш погляд, саме відмінності у генезі цих двох образів мають позначитися на особливостях їхнього оцінювання. Відмінності у періоді вимірювання поставали як основне завдання для порівняльного аналізу.

По-друге, оскільки дослідження проводилося в умовах соціального дистанціювання, отримання емпіричних даних відбувалося в режимі онлайн за допомогою гугл-форм як онлайн-опитування, ґрунтоване на вибірках, керованих респондентом. Для збільшення міри еквівалентності вибірок первинні входження були однаковими як за переліком організацій, так і за особами, яким надсилалися посилання-запрошення (ризики, пов'язані із онлайн-дослідженнями, враховувалися у формулюванні висновків).

Оцінювання образу інформації здійснювалося за допомогою процедури семантичного диференціалу, причому шкалування виконувалося за допомогою розширеної версії шкали Лайкерта. Респондентам пропонувалося оцінити інформацію, яка подається у ЗМК внаслідок поширення коронавірусної інфекції, за такими полярними шкалами, як: заспокійлива – така, що лякає; радує – засмучує; нав'язлива – ненав'язлива; аморальна – моральна; прояснює – заплутує; викликає відчай – породжує надію; керована – некерована; лавиноподібна – дозована; корисна – непотрібна, складна – проста; непередбачувана – передбачувана; незабутня – така, що легко забувається; нудна – цікава; розслаблює – така, що напружує; надлишкова – недостатня. (Принагідно зазначимо, що йшлося про будь-які канали інформаційних трансляцій: телебачення, сайти офіційних мережах, ютуб-канали; тобто включено було всі можливі потоки із тим, щоб охопити різні інструменти поширення інфодемії).

Змінними, що істотною мірою можуть опосередковувати бачення пандемійної ситуації та її відображення у ЗМК, вибрано вік та сферу зайнятості. Вік, однак, нами розглядався не стільки як біологічна, скільки комплексна соціальна детермінанта поведінки, яка певною мірою утримує у собі рівень активності й мобільності особи, її ризики щодо здоров'я, спроможність оперативного вирішувати нагальні побутові проблеми тощо. Суб'єктна змінна «вік» мала чотири градації: 18–35 років, 36–45 років, 46–59, старші за 60 років. Сфера зайнятості також розглядалася як комплексна соціальна детермінанта за своїм походженням, адже вона опосередковано враховує демографічні, економічні, соціальні та виробничі характеристики, визначає стабільність фінансового становища, включеність у суспільну активність тощо. Суб'єктна змінна «сфера зайнятості» мала вісім градацій: найманий працівник у приватному секторі, найманий працівник у громадському секторі, найманий працівник у державному секторі, власна справа, фріланс, навчання, пенсіонер(ка), не працюю.

Оскільки процедури застосування вибірок, керовані респондентом, призводять до неочікуваних і малопрогнозованих перекосів у тих чи тих параметрах вибірки, то нами було застосовано процедуру випадкового відбору із двох набраних сукупностей з тим, щоб уникнути, зокрема, переважання «жіночих» відповідей, що є типовим для онлайн-досліджень. З огляду на це остаточні обсяги вибірок становили $N_1 = N_2 = 441$. Розподілення за двома проміжними змінними представлено у табл. 1.

Основним статистичним інструментом порівняльного аналізу вибрано U-Мана-Вітні як непараметричний статистичний критерій, що використовується для оцінки різниці між двома незв'язаними вибірковими сукупностями за рівнем будь-якої ознаки, вимірної за порядковою шкалою.

3. Результати та дискусії. Спочатку зазначимо виявлені відмінності за змінною «вік». На підставі порівняльного аналізу, здійсненого за допомогою критерію U-Манна-Уїтні, у різних вікових градаціях у двох різних образах інформації у ЗМК (2020 та 2021 рр.)

виявлено низку відмінностей. Для першої вікової групи виявлено зміни у напрямі оцінювання інформації як *непотрібної* ($Me_1=95,52$; $Me_2=116,03$; $p=0,044$), *такої, що забувається* ($Me_1=86,83$; $Me_2=118,49$; $p=0,002$), та *нудної* ($Me_1=128,70$; $Me_2=106,63$; $p=0,028$). Для другої вікової групи – у напрямі *такої, що заспокоює* ($Me_1=126,68$; $Me_2=108,49$; $p=0,041$), *ненав'язлива* ($Me_1=110,49$; $Me_2=133,31$; $p=0,011$), *дозована* ($Me_1=109,93$; $Me_2=134,16$; $p=0,007$), *непотрібна* ($Me_1=111,89$; $Me_2=131,16$; $p=0,031$), *передбачувана* ($Me_1=112,40$; $Me_2=130,38$; $p=0,045$), *така, що забувається* ($Me_1=105,84$; $Me_2=140,43$; $p=0,000$), *нудна* ($Me_1=129,97$; $Me_2=103,47$; $p=0,002$), *надлишкова* ($Me_1=126,31$; $Me_2=109,07$; $p=0,053$). Для третьої вікової групи – у напрямі *такої, що заспокоює* ($Me_1=128,60$; $Me_2=110,10$; $p=0,037$), *ненав'язлива* ($Me_1=109,54$; $Me_2=137,43$; $p=0,002$), *породжує надію* ($Me_1=112,36$; $Me_2=133,39$; $p=0,017$), *дозована* ($Me_1=110,80$; $Me_2=135,63$; $p=0,006$), *передбачувана* ($Me_1=113,89$; $Me_2=131,20$; $p=0,054$), *така, що забувається* ($Me_1=104,43$; $Me_2=144,77$; $p=0,000$), *нудна* ($Me_1=130,51$; $Me_2=107,36$; $p=0,008$), *розслаблює* ($Me_1=134,26$; $Me_2=101,98$; $p=0,000$), *надлишкова* ($Me_1=132,14$; $Me_2=113,23$; $p=0,034$). Для четвертої вікової групи – у напрямі *такої, що заспокоює* ($Me_1=99,81$; $Me_2=78,55$; $p=0,005$), *ненав'язлива* ($Me_1=81,95$; $Me_2=103,79$; $p=0,005$), *дозована* ($Me_1=83,85$; $Me_2=101,11$; $p=0,026$), *передбачувана* ($Me_1=83,17$; $Me_2=102,07$; $p=0,014$), *така, що забувається* ($Me_1=77,66$; $Me_2=109,86$; $p=0,000$), *розслаблює* ($Me_1=99,29$; $Me_2=79,28$; $p=0,009$).

Тепер зазначимо виявлені відмінності за змінною «сфера зайнятості». На підставі порівняльного аналізу, здійсненого також за допомогою критерію U-Манна-Уїтні, у різних градаціях цієї змінної у двох різних образах інформації у ЗМК (2020 р. та 2021 р.) виявлено низку відмінностей.

У сфері «найманий працівник у приватному секторі» виявлено зміни в оцінюванні інформації у напрямі *такої, що заплутує* ($Me_1=88,31$; $Me_2=104,60$; $p=0,042$), *некерована* ($Me_1=86,60$; $Me_2=114,74$; $p=0,000$), *дозована* ($Me_1=88,83$; $Me_2=111,47$; $p=0,005$), *передбачувана*

Таблиця 1

Розподілення характеристик вибіркових сукупностей відповідно до змінних «вік» та «сфера зайнятості»

	Вік					Сфера зайнятості								
	1	2	3	4	Заг.	1	2	3	4	5	6	7	8	Заг.
Березень 2020	49	144	142	106	441	116	152	28	81	9	25	6	24	441
Квітень 2021	173	94	99	75	441	79	111	23	32	7	139	31	19	441
Загалом	222	238	241	181	882	195	263	51	113	16	164	37	43	882

($Me_1=88,79$; $Me_2=111,52$; $p=0,005$), недостатня ($Me_1=85,42$; $Me_2=116,47$; $p=0,000$), нудна ($Me_1=105,89$; $Me_2=86,41$; $p=0,014$), розслаблює ($Me_1=107,45$; $Me_2=84,13$; $p=0,003$). У сфері зайнятості «найманий працівник у громадському секторі» – зміни у напрямі такої, що заплутує ($Me_1=123,64$; $Me_2=143,45$; $p=0,033$), некерована ($Me_1=123,07$; $Me_2=144,23$; $p=0,023$), непотрібна ($Me_1=116,87$; $Me_2=152,72$; $p=0,000$), недостатня ($Me_1=113,21$; $Me_2=157,73$; $p=0,000$), нудна ($Me_1=142,64$; $Me_2=117,43$; $p=0,005$). У сфері зайнятості «найманий працівник у державному секторі» – зміни у напрямі такої, що заплутує ($Me_1=21,30$; $Me_2=29,86$; $p=0,035$), та некерована ($Me_1=21,96$; $Me_2=30,91$; $p=0,030$). У сфері зайнятості «власна справа» – зміни у напрямі такої, що заплутує ($Me_1=38,42$; $Me_2=64,34$; $p=0,000$), радує ($Me_1=60,72$; $Me_2=47,59$; $p=0,045$), некерована ($Me_1=52,61$; $Me_2=68,11$; $p=0,021$), дозована ($Me_1=53,03$; $Me_2=67,05$; $p=0,037$), недостатня ($Me_1=51,91$; $Me_2=69,88$; $p=0,008$) та розслаблює ($Me_1=61,40$; $Me_2=45,88$; $p=0,019$). У сфері зайнятості «навчаюсь» – зміни у напрямі оцінювання як такої, що непотрібна ($Me_1=64,38$; $Me_2=85,76$; $p=0,035$). У сферах зайнятості «фріланс», «пенсіонер(ка)», «не працюю» відмінностей у оцінюванні не виявлено.

Аналіз змін, що відбулися у разі оцінювання інформації, дає можливість увиразнити кілька особливостей. Спочатку висвітлимо ті із них, що пов'язані зі змінною «вік». Тут можна виокремити вектор, властивий для більшості вікових градацій, змістом якого є зсув в оцінюванні інформації як: заспокійливої, ненав'язливої, дозованої, передбачуваної, такої, що забувається, та нудної. Осередком цього вектора, на наш погляд, є втрата новизни та атрактивності інформації, пов'язаної із пандемією, а отже, послаблення уваги до неї, фактично *десенсибілізація*. Дійсно, протягом року інформація перестала постачати нові смисли для формування картини світу загалом і шкідливості вірусу зокрема, тому вона постала як дублювання, як повторення з незначними варіаціями. З іншого боку, відсутність нових смислів почала поступово функціонувати як заспокоєння, оскільки травматичність інформації зменшилася: виявилось, що міра летальності не така висока, існують способи захисту, з'явилися нарації в близькому оточенні про благополучний перебіг лікування тощо.

Друга особливість, на яку варто звернути увагу під час інтерпретації результатів, – це значно менша кількість шкал, за якими відбуваються зміни у першій віковій групі (18–35 років). Одним із пояснень, на наш погляд, є когортна особливість способу споживання інформації. Вона простежується як дві протилежно спрямовані тенденції оброблення

інформаційних потоків: молодь звикла до поверхневого «ковзання», тобто нею переглядається більше повідомлень, проте ступінь занурення є нижчим. У підсумку інформація аналізується менш детально і сприймається як подібна, що у певному сенсі може розцінюватися як «уже непотрібна».

Аналізуючи особливості, виявлені за змінною «сфера зайнятості», також можна виявити два цікаві прояви. Перший із них пов'язаний зі змістом змін, які відбуваються в оцінюванні, а саме простежується вектор, за яким інформація «заплутує», є «некерованою» та «недостатньою». Слід врахувати, що виявлені зміни вплетені вже не у цілісну повсякденність, як для змінної «вік», а лише в ту частину її організації, яка пов'язана із професійними обов'язками та забезпеченням джерела існування. І саме під таким кутом зору стає зрозумілим певний поділ: ті рівні суб'єктної незалежної змінної, які стосуються активної та формальної включеності у професійну взаємодію, містять цей вектор відмінностей. «Фріланс», «навчання», «пенсіонер(ка)», «не працюю» не позначаються на змінах в оцінюванні інформації за винятком градації «навчаюся», де виявлено статистично значущі відмінності у розподілі ознаки за шкалою «корисна – непотрібна». Проте, на наш погляд, ця відмінність є проявом помилки в організації дослідження (проміжок у 18–35 років містить у своєму складі тих, хто навчається, тобто відбулося злиття змінних), а тому її не слід інтерпретувати у термінах відмінностей, пов'язаних зі сферою зайнятості. Отже, ми можемо говорити, що для тієї частини вибіркової сукупності, що окреслює включеність у щоденну рутинізовану виробничу взаємодію (найманий працівник у приватному секторі, найманий працівник у громадському секторі, найманий працівник у державному секторі, власна справа), адаптація до інфодемії здійснюється через прагматичність, тобто те, наскільки інформаційний потік дозволяє/заважає організувати виробничу активність, стає орієнтиром для застосування тих чи тих практик, пов'язаних із вимогами соціальної дистанції, використанням засобів ЗІЗ тощо. Тоді як частина вибіркової сукупності, яка певною мірою є умовним полюсом ексклюзії («фріланс», «навчання», «пенсіонер(ка)», «не працюю»), не демонструє відмінностей в оцінюванні інформації за шкалами вектора прагматизму (Якщо згадати, що навчання у вищих значною мірою здійснювалося дистанційно, а в окремих регіонах, де епідемічна ситуація виявлялася вкрай несприятливою, дистанційна освіта займала більшу частину навчального року, то «навчання» поставало як ексклюзія зі значної частини визначальних соціальних контактів).

Висновки. Досвід, отриманий суспільством під час пандемії, тривалий час буде цікавити науковців. Для психологічної науки актуальним залишатиметься пошук соціально-психологічних методів: а) пом'якшення пандемії (наприклад, дотримання соціального дистанціювання), б) зменшення кількості пов'язаних з пандемією соціальних порушень (наприклад, панічних покупок, протестів проти карантинних обмежень чи перепусток, маскового режиму) та в) зниження рівня дистресу та пов'язаних із цим проблем (наприклад, тривога, депресія тощо). Не в останню чергу зазначені завдання вирішуватимуться через управління інформаційними потоками та врахування особливостей їхньої дії на відтворення порядку соціальності. Так, у період пандемії проблема достовірності інформаційного контенту увиразнилася особливо гостро, оскільки «криза довіри» виявилася доволі істотним чинником дестабілізації упорядкованих соціальних практик, реорганізації життєвих інтересів як окремих громадян, так і суспільства загалом. Фейкові новини та дезінформація постали проблемою, що межують із забезпеченням соціальної, економічної та політичної безпеки.

Саме тому важливим інструментом протидії масовій дезорганізації повсякденності на всіх рівнях організації порядку соціальності є зниження інтенсивності негативних емоційних переживань, раціоналізація поведінки, забезпечення можливості адекватно мобілізувати різноманітні ресурси для відновлення «нетравмівної» повсякденності. Два соціально-психологічні вектори зниження інформаційного перевантаження у період пандемії – десенсибілізація та прагматичність – діють інтенсивно, релевантні зміни – повні чи часткові – ми виявили у більшості градацій обох суб'єктивних змінних. Це означає можливість їхнього використання для прийняття більш раціональних дій, впорядкування повсякденності, зменшення рівня фонового стресу. Отже, визначені вектори можуть слугувати основою цілеспрямованого регулювання інформаційних потоків у разі потреби стабілізації соціальної ситуації за допомогою інформаційних інструментів, що функціонують у будь-якому порядку соціальності. Це вимагає забезпечити контроль за підвищенням відповідальності масмедіа перед своїми цільовими аудиторіями за публікацію фейк-ньюс; глибший фактчекінг усієї інформації, яка може негативно вплинути на суспільство.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Agle J., Xiao Y. Misinformation about COVID-19: evidence for differential latent profiles and a strong association with trust in science. *BMC Public Health*, 2021. No. 21: 89.
2. Anjum N. COVID-19 Pandemic: How does social media affect psychological well-being? A synthesis of literature review. *International Journal of Indian Psychology*, 2020, 8(3), 1698–1707.
3. Kira E.R. et al. Associations Between Media Exposure and Mental Distress Among U.S. Adults at the Beginning of the COVID-19 Pandemic. *American Journal of Preventive Medicine*, 2020, 59(5): 630–638.
4. Mian A., Khan S. Coronavirus: the spread of misinformation. *BMC Med*, 2022, 18: 89.
5. Önerfors A. Konspirationsteorier och COVID-19: mekanismerna bakom en snabbväxande samhällsutmaning. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Enheten för skydd mot informationspåverkan. 2020. Stockholm : Advant. 84 p.
6. Rocha Y.M., de Moura G.A., Desidério G.A. et al. The impact of fake news on social media and its influence on health during the COVID-19 pandemic: a systematic review. *Journal of Public Health*, 2021, 9: 1–10.
7. Rovetta A., Castaldo L. A new infodemiological approach through Google Trends: longitudinal analysis of COVID-19 scientific and infodemic names in Italy. *BMC Medical Research Methodology*, 2022, 22: 33.
8. *Вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на права, свободи і безпеку людини в інформаційній сфері* : матеріали другої наук.-практ. студ. конф., м. Київ, 18 листоп. 2020 р. / Упоряд.: В.М. Фурашев, С.Ю. Петряев, О.А. Самчинська. Київ : Політехніка, 2020. 96 с.
9. Досвід переживання пандемії COVID-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка : матеріали онлайн-семінарів 23 квітня 2020 року «Досвід карантину». Київ : ІСПП НАПН України. 2020. 121 с.
10. *Психологічне і соціальне благополуччя особистості та населення в умовах пандемії COVID-19: теорія і практика* : збірник матеріалів наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса, ОНУ імені І.І. Мечникова, 9 квітня 2021 р. / Редкол.: Л.М. Дунаєва, О.І. Кононенко, Л.С. Смокова, А.Х. Гудімова. Одеса : ОНУ. 2021. 114 с.

REFERENCES:

1. Agle J., Xiao Y. (2021). Misinformation about COVID-19: evidence for differential latent profiles and a strong association with trust in science. *BMC Public Health*, 21: 89 [in English].
2. Anjum, N. (2020). COVID-19 Pandemic: How does social media affect psychological well-being? A synthesis of literature review. *International Journal of Indian Psychology*, 8(3), 1698–1707 [in English].
3. *Dosvid perezhivannia pandemii COVID-19: dystantsiini psykholohichni doslidzhennia, dystantsiina psykholohichna pidtrymka* (2020) Kyiv : ISPP NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

4. Kira, E. R. et al. (2020). Associations Between Media Exposure and Mental Distress Among U.S. Adults at the Beginning of the COVID-19 Pandemic. *American Journal of Preventive Medicine* 59(5): 630–638 [in English].
5. Mian, A., Khan, S. (2020). Coronavirus: the spread of misinformation. *BMC Med* 18: 89 [in English].
6. Önerfors, A. (2020). *Konspirationsteorier och COVID-19: mekanismerna bakom en snabbväxande samhällsutmaning. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Enheten för skydd mot informationspåverkan.* Stockholm: Advant [in Swedish].
7. *Psykhologichne i sotsialne blahopoluchchia osobystosti ta naselechia v umovakh pandemii COVID-19: teoriia i praktyka* (2021). Odesa: University named after I.I. Mechnykov [in Ukrainian].
8. Rocha, Y.M., de Moura, G.A., Desidério, G.A. et al. (2021). The impact of fake news on social media and its influence on health during the COVID-19 pandemic: a systematic review. *Journal of Public Health*, 9: 1–10 [in English].
9. Rovetta, A., Castaldo, L. (2022). A new infodemiological approach through Google Trends: longitudinal analysis of COVID-19 scientific and infodemic names in Italy. *BMC Medical Research Methodology*, 22: 33 [in English].
10. *Vplyv pandemii koronavirusu COVID-19 na prava, svobody i bezpeku liudyny v informatsiinii sferi* (2020). Kyiv : Politehnika [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.07.2022.
The article was received 27 July 2022.